

Fimmtudaginn 1. október 1998.

Nr. 419/1997.

Oddur Pétursson

(Sigmundur Hannesson hrl.)

gegn

Pálma Geir Jónssyni

(Þorsteinn Hjaltason hdl.)

og gagnsök

Lausafjárkaup. Greiðsla. Skuldabréf. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Gunnlaugur Claessen og Arnljótur Björnsson og Björn Þ. Guðmundsson, settur hæstaréttardómari.

Aðaláfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 9. október 1997 að fengnu áfrýjunarleyfi. Hann krefst þess aðallega, að málinu verði vísað frá dómi, en til vara krefst hann sýknu og til þrautavara, að kröfur gagnáfrýjanda verði lækkaðar. Hann krefst þess enn fremur, að réttaráhrif áritunar á stefnu 30. september 1996 verði felld niður og að endurgreitt verði tryggingarfé, 150.000 krónur, sem sér hafi verið gert að greiða vegna endurupptöku málsins í héraði. Hann krefst loks málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 12. janúar 1998. Aðalkrafa hans er sú, að aðaláfrýjandi verði dæmdur til að greiða 1.150.000 krónur með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 6. ágúst 1992 til greiðsludags. Til vara krefst hann sömu fjárhæðar, en að upphaf dráttarvaxta miðist við 19. maí 1993, og til þrautavara, að það tímamark miðist við 28. október sama árs. Hann krefst einnig málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

I.

Við rekstur málsins í héraði gekk úrskurður 7. febrúar 1997, þar sem hafnað var kröfu aðaláfrýjanda um, að málinu yrði vísað frá dómi. Við áfrýjun málsins hefur aðaláfrýjandi krafist endurskoðunar á þeim úrskurði. Í aðalkröfu hans felst, að úrskurðinum verði hrundið og málinu vísað frá héraðsdómi.

Héraðsdómsstefna var birt aðaláfrýjanda 29. júlí 1996. Í niðurlagi

hennar segir meðal annars: „Fyrir því stefnist hér með Oddi Pétursyni . . . til þess að mæta á dómþingi Héraðsdóms Reykjavíkur, dómsal 102, í Dómhúsinu við Lækjartorg, Reykjavík, þann sem háð verður að Hafnarstræti 107, 4. hæð, 19. september kl. 10.00 árdegis, er mál þetta verður þingfest . . .“ Telur aðaláfrýjandi fyrirkall í stefnu vera með verulegum annmörkum, sem leitt hafi til þess, að útivist varð af hans hálfu, er málið var þingfest. Er vísað til i-liðar 1. mgr. 80. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, en stefnan uppfylli ekki kröfur, sem þar séu gerðar um tilgreiningu á stað og stund dómþings, þar sem mál verði þingfest. Ekkert hús í Reykjavík beri númerið 107 við Hafnarstræti, og dómsalur 102 sé ekki á 4. hæð Dómhúss Héraðsdóms Reykjavíkur. Við munnlegan flutning málsins fyrir Hæstarétti var einnig nefnt, að ártals væri ekki getið við þann dag, er málið skyldi þingfest. Nefndir annmarkar hafi leitt til þess, að fallist var á beiðni aðaláfrýjanda um, að málið yrði endurupptekið, er honum varð ljóst, að stefnan hefði verið árituð um aðfararhæfi vegna útivistar.

Við fyrirkall til manna í stefnu um að mæta á dómþingi Héraðsdóms Reykjavíkur tíðkast almennt að nefna Dómhúsið við Lækjartorg, án þess að staðsetning við götu eða götunúmer fylgi. Þótt slíkri lýsingu í stefnu þessa máls hafi vegna mistaka fylgt viðbót um hús-númer, sem ekki var til í Reykjavík, verður ekki fallist á, að það hafi verið til þess fallið að villa svo um fyrir aðaláfrýjanda, að hann hafi af þeim sökum ekki mátt gera sér grein fyrir, hvar þingstaðinn væri að finna. Eru viðbárur hans, sem að þessu lúta, haldlausar með öllu. Sama gegnir um þá ástæðu, sem lýsti vafa um, hvaða ár umrætt þinghald skyldi háð. Verður staðfest niðurstaða hins kærða úrskurðar um að hafna kröfu aðaláfrýjanda um að vísa málinu frá dómi.

II.

Gagnáfrýjandi hefur lagt fyrir Hæstarétt endurrit úr gerðabók sýslumannsins í Hafnarfirði 11. október 1994, en þann dag var gert árangurslaust fjárnám hjá öðrum sjálfsskuldarábyrgðarmanninum, sem ritað hafði nafn sitt á skuldabréf að nafnverði 330.000 krónur og deilt er um í máli þessu. Engra gagna nýtur hins vegar í málinu um greiðslugetu hins ábyrgðarmannsins. Eru því ekki skilyrði til að taka til greina kröfu gagnáfrýjanda, sem styðst við nefnt skuldabréf.

Áður hefur verið leyst úr sambærilegum álitaefnum og þeim, sem reynir á í þessu máli, sbr. t. d. dóma Hæstaréttar í dómasafni 1990, 174 og 496, og 1996, 3911. Eins og kröfugerð er háttað í málinu, reynir ekki á, hvort afföll af skuldabréfum, sem greint er frá í héraðsdómi, verði talin óhófleg. Með þessum athugasemdum og að öðru leyti með skírskotun til forsendna héraðsdóms verður staðfest sú niðurstaða, að taka beri kröfu gagnáfrýjanda til greina með þeirri fjárhæð, sem fram kemur í dóminum, og að krafan sé ekki fyrnd. Tekin verður til greina varakrafa gagnáfrýjanda um, að upphaf dráttarvaxta skuli miðast við 19. maí 1993, er mánuður var liðinn frá dagsetningu innheimtubréfs, sem lagt hefur verið fram í málinu.

Aðaláfrýjandi verður dæmdur til að greiða gagnáfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, sem verður ákveðinn í einu lagi, eins og í dómsorði segir.

D ó m s o r ð :

Aðaláfrýjandi, Oddur Pétursson, greiði gagnáfrýjanda, Pálma Geir Jónssyni, 820.000 krónur með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 19. maí 1993 til greiðsludags.

Aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda samtals 350.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

S é r a t k v æ ð i

Björns P. Guðmundssonar

Ég er samþykkuur I. kafla dóms meiri hlutans. Ég tel hins vegar, að II. kafla hans eigi að hljóða svo:

Mál þetta höfðar gagnáfrýjandi til efnda á kaupsamningi hans og aðaláfrýjanda um bifreið. Ágreiningslaust er, að kaupverðið var greitt bæði með peningum og skuldabréfum þriðja manns, sem fyrir liggur, að ekki hafa verið greidd. Í afsali segir aðeins um greiðslu kaupverðsins: „Hið umsamda kaupverð er kr. 1.450.000 fjórtán hundruð og fimmtíu þúsund 00/100, sem greiðist þannig: að fullu greitt.“

Svo sem nú var greint, tekur gagnáfrýjandi án nokkurs fyrirvara

við kaupverðinu sem fullnaðargreiðslu. Að svo vöxnu ber hann áhættuna af því, að kaupverðið greiddist ekki, svo sem til stóð. Ber því að sýkna aðaláfrýjanda af kröfum gagnáfrýjanda í máli þessu. Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 23. maí 1997.

Málsaðilar eru: Stefnandi er Pálmi Geir Jónsson, kt. 280346-2179, Hamragerði 8, Akureyri, en stefndi er Oddur Pétursson, kt. 070456-5839, Vatnsstíg 9 A, Reykjavík.

Mál þetta er höfðað með stefnu, birtri fyrir stefnda 29. júlí 1996, til þingfestingar hér fyrir dómi 19. september s. á.

Útivist varð af hálfu stefnda, og var stefna málsins því árituð um aðfararhæfi 30. september 1996. Í áritun segir: „Dómkröfur máls þessa og 150.000 kr. í málskostnað eru aðfararhæfar, þó þannig, að dráttarvextir reiknast frá 29. júlí 1996. Við ákvörðun málskostnaðar hefur verið tekið tillit til skyldu stefnanda að greiða virðisaukaskatt af málflutningsþóknun.“

Með bréfi til Héraðsdóms Reykjavíkur, dags. 30. október 1996, óskaði stefndi eftir endurupptöku málsins með vísan til 1. tl. 137. gr. laga nr. 91/1991. Beiðni stefnda var veitt gegn því, að hann setti tryggingu, að fjárhæð 150.000 kr., samkvæmt 3. tl. sömu lagagreinar. Tilskilin trygging var sett af hálfu stefnda, sem tók til varna í málinu.

Dómkröfur.

Dómkröfur stefnanda eru þessar: Aðallega er þess krafist af stefnanda hálfu, að stefndi verði dæmdur til að greiða skuld, að fjárhæð 1.150.000 kr., ásamt dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá 6. ágúst 1992 af 1.150.000 kr. til greiðsludags.

Til vara er þess krafist, að stefndi verði dæmdur til að greiða skuld, að fjárhæð 1.150.000 kr., ásamt dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá 19. maí 1993 af 1.150.000 kr. til greiðsludags.

Til þrautavara er þess krafist, að stefndi verði dæmdur til að greiða skuld, að fjárhæð 1.150.000 kr., ásamt dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá 28. október 1993 til greiðsludags. Í öllum tilvikum er krafist málskostnaðar úr hendi stefnda að mati dómsins, þó þannig, að stefnda verði gert að greiða stefnanda málskostnað, hvernig sem málið fer, með vísan til 137. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

Upphaflegar kröfur stefnda eru þessar:

aðallega, að málinu verði vísað frá dómi ex officio/án kröfu,
til vara, að málinu verði vísað frá dómi,

til þrautavara A, að stefndi verði sýknaður í máli þessu,
til þrautavara B, að stefnukröfur málsins verði lækkaðar verulega.

Í öllum tilvikum er krafist málskostnaðar að skaðlausu að mati dómsins.

Loks er þess krafist, að réttaráhrif áritunar á stefnu verði felld niður samkvæmt áritun 30. september 1996 og að stefnda verði endurgreitt óskert það tryggingarfé, sem honum var gert að greiða.

Með úrskurði, sem kveðinn var upp af dómara þessa máls 7. febrúar sl., var frávísunarkröfu stefnda hafnað og málið tekið til efnismeðferðar.

Málavextir, málsástæður og lagarök.

Málatilbúnaður stefnanda.

Stefnandi lýsir málavöxtum svo:

Hann hafi selt stefnda bifreiðina A-8007, sem sé af gerðinni Range Rover, samkvæmt kaupsamningi, dags. 6. ágúst 1992. Kaupverð bifreiðarinnar hafi numið 1.450.000 kr. Stefndi hafi greitt umsamið kaupverð með 300.000 kr. í peningum, en afhent auk þess tvö skuldabréf, samtals að fjárhæð 1.330.000 kr. Annað skuldabréfið hafi verið dagsett 25. mars 1992, út gefið af Guðmundi I. Bjarnasyni hf., að nafnvirði 1.000.000 kr., og tryggt með veði í Verslunarhúsinu Strandgötu 26–28, Hafnarfirði. Það hafi reynst verðlaust, eignin seld á nauðungaruppboði og ekkert komið upp í veðréttinn. Útgefandi bréfsins og skuldari þess, Guðmundur I. Bjarnason hf., hafi verið lýstur gjaldproti 12. september 1994, en nafni félagsins hafði þá verið breytt í G.I.B. Hafnartorg hf. Skiptum þrotabúsins hafi lokið 15. des. 1994, án þess að nokkuð kæmi upp í kröfur. Hitt skuldabréfið hafi verið að nafnverði 330.000 kr., út gefið af Jóni Þórðarsyni 1. júlí 1992 (í stefnu sagt út. 31. mars 1993), með sjálfskuldarábyrgð Helgu B. Sigurðardóttur og Önnu K. Tryggvadóttur. Stefnandi hafi selt það skuldabréf í Búnaðarbanka Íslands, sem stefnt hafi skuldurum þess til greiðslu þess, og hafi stefnandi orðið að leysa það til sín með kostnaði 16. apríl 1993, samtals 440.572,50 kr. Endanlega hafi orðið ljóst, að ekki myndi greiðast neitt af bréfinu, þegar Jón Þórðarson hafi orðið gjaldproti 8. mars 1996, en ábyrgðarmenn eigi ekki eignir, sem hægt sé að ganga að til lúknings skuldinni. Stefnandi hafi tekið við skuldabréfunum með þeim sjálfsagða fyrirvara, að þau yrðu greidd, og ef svo yrði ekki, myndi fyrri kröfuréttarsamband rakna við aftur, þ. e., að stefndi greiddi stefnanda fullt og umsamið verð bifreiðarinnar. Þegar stefnandi hafi talið fullreynt, að stærra bréfið fengist ekki greitt, hafi stefnda verið sent kröfubréf, dags. 19. 4. 1993, sem liggja frammi í málinu. Stefndi hafi ekkert aðhafst, og því hafi verið höfðað mál á hendur honum til innheimtu skuldarinnar fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur. Það mál hafi verið þingfest 28. okt. 1993 og verið skráð nr. E-8225/1993: Pálmi Geir Jónsson

gegn Oddi Péturssyni. Málið hafi eingöngu varðað stærra skuldabréfið. Stefndi hafi mótmælt kröfunni, m. a. vegna þess, að ekki væri fullreynd innheimta skuldabréfsins og að um fleiri kröfubréf væri að ræða, sem ekki væri fullreynt um innheimtu á, eins og fram komi í greinargerð hans í því máli, sem lögð hafi verið fram í þessu máli. Samningar hafi verið að nást með málsaðilum þess efnis, að stefndi greiddi ákveðna fjárhæð, og hafi dómsmálið því verið felld niður árið 1994. Á síðustu stundu hafi hins vegar slitnað upp úr samningaviðræðum. Stefndandi hafi margreynt að innheimta skuldabréfin, en gefist endanlega upp við það á síðastliðnu sumri og snúið sér að nýju að stefnda um greiðslur. Þar sem ekki hafi tekist að innheimta skuldina með samningum við stefnda, hafi stefndandi neyðst til að höfða þetta mál. Krafist sé aðallega dráttarvaxta frá 6. ágúst 1992, sem sé útgáfudagur afsals, enda hafi þá átt að greiða andvirði bifreiðarinnar, sbr. 1. mgr. 9. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, en stefndi hafi þess í stað afhent ónýt skuldabréf. Til vara sé krafist dráttarvaxta frá 19. maí 1993, sem sé mánuði eftir dagsetningu fram lagðs kröfubréfs til stefnda, sbr. 3. mgr. 9. gr. vaxtalaga. Til þrautavara sé krafist dráttarvaxta frá 28. október 1993, frá þingfestingardegi eldra málsins í Héraðsdómi Reykjavíkur.

Stefndandi reisir málsókn sína á eftirfarandi lagaákvæðum og hæstaréttardómum.

Í fyrsta lagi vísar stefndandi til meginreglna kröfuréttar um efndir in natura, en regla þessi eigi sér m. a. stoð í 28. gr. laga nr. 39/1992. Kröfur sínar um dráttarvexti og vaxtavexti styður stefndandi við reglur III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987, en vísar til 1. mgr. 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála til stuðnings málskostnaðarkröfu sinni. Kröfu sína um virðisaukaskatt af málflutningsþóknun styður stefndandi með vísan til laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt. Stefndandi sé ekki virðisaukaskattsskyldur, og beri honum því nauðsyn til að fá dóm fyrir skatti þessum úr hendi stefnanda.

Stefndandi vísar til eftirtalinna hæstaréttardóma til stuðnings kröfum sínum: Hrd. 1968, bls. 52, Hrd. 1970, bls. 647, og Hrd. 1994, bls. 2067.

Málatilbúnaður stefnda.

Stefndi styður mál sitt því, að í afsali því, sem gefið var í tilefni kaupa hans á umræddri bifreið, komi fram, að hann hafi greitt andvirði hennar að fullu. Enginn fyrirvari eða áskilnaður hafi verið gerður af hálfu stefnanda í afsalinu um hugsanlega endurkröfu, ef hin afhentu skuldabréf yrðu ekki greidd. Stefndi kvað tildrög og aðdraganda bifreiðarkaupanna hafa verið með þeim hætti, að Jóhannes J. Jóhannesson hafi komið að máli við sig og spurst fyrir um það, hvort hann myndi fallast á það, að skuld, sem hann átti

stefnda að gjalda, yrði greidd með afhendingu bifreiðar. Jóhannes þessi hafi skuldað sér samtals rúmlega eina milljón króna. Stefndi kveðst hafa fallist á þetta greiðslufyrirkomulag svo og að greiða 300.000 kr. í peningum til viðbótar, en sér hafi verið tjáð, að seljandi bifreiðarinnar setti það að skilyrði fyrir sölu bifreiðarinnar. Kaupin hafi síðan komist á með atbeina Tryggva Rúnars Guðjónssonar bílasala, sem komið hafi fram fyrir hönd stefnanda við þessi lögskipti og áður nefnds Jóhannesar. Stefnandi hafi ekki komið þar við sögu. Stefndi hafi því engan þátt átt í samningum um verð eða greiðsluskilmála bifreiðarinnar, heldur hafi hlutur hans í kaupunum fallist í undirritun afsals og greiðslu á áður nefndum 300.000 kr.

Þá vísar stefndi til þess, að skuldabréf, að fjárhæð 1.000.000 kr., sem gefið var út af Guðmundi I. Bjarnasyni hf., hafi verið framselt Norsk-ísl. verslunarfélaginu, sem Tryggvi Rúnar Guðjónsson hafi staðið fyrir, en síðan hafi það verið áritað eyðuframsali með undirritun Tryggva f. h. félagsins. Nafns stefnda sé þar hvergi getið, enda hafi hann ekki tekist á hendur sjálfskuldarábyrgð á greiðslu þess.

Að því er varðar skuldabréf það, sem Jón Þórðarson hafi gefið út 1. júlí 1992, liggi engar sönnur fyrir því, að það fái ekki greitt af útgefanda eða sjálfskuldarábyrgðarmönnum þess. Auk þess heldur stefndi því fram, að hann hafi ekki ábyrgst greiðslu skuldabréfsins.

Stefndi bendir enn fremur á, að krafa stefnanda sé fallin niður fyrir fyrningu. Hún sé reist á afsali, sem dagsett sé 6. ágúst 1992, og beri að miða upphafstíma fyrningarfrests við þá dagsetningu, sbr. 1. mgr. 5. gr. fyrningarlaga (frl.) nr. 14/1905. Í málskjöllum megi sjá m. a. í stefnu, að stefnandi hafi reynt að innheimta „skuld“ þessa með stefnu, út. 8. október 1993. Fyrir liggi, að það mál hafi verið fellt niður árið 1994. Í þeim tilvikum, þar sem máli sé vísað frá dómi, það hafið eða fellt niður af öðrum ástæðum, án þess að dómur gangi um kröfu, hafi kröfuhafi rétt til að höfða nýtt mál gegn sama varnaraðila, eða þeim, sem komið hafi í hans stað, innan sex mánaða, frá því að málinu hafi verið vísað frá, það hafið eða fellt niður með öðrum hætti, enda þótt fyrningarfrestur sé liðinn, sbr. 11. gr. frl. Óumdeilt sé, að „krafa“ stefnanda lúti reglum 3. gr. frl. um fjögurra ára fyrningarfrest. Með hliðsjón af því hljóti að vera ljóst, að krafa stefnanda sé fallin niður fyrir fyrningu, þar sem stefna í hinu „eldra máli“ hafi ekki rofið fyrningu, þar sem það hafi verið fellt niður, en stefnandi hafi látið hjá líða að höfða nýtt mál innan lögmælt sex mánaða frests.

Loks skírskotar stefndi til þess, verði ekki fallist á framangreindar málsástæður, að kröfur stefnanda séu fallnar niður vegna tómlætis. Hann hafi í raun ekki beint kröfum á hendur stefnda um ætlaðan kröfurétt sinn, fyrr en

eftir að eitt ár var liðið frá afsali. Því sé ljóst, að réttur stefnanda sé niður fallinn fyrir tómlætis sakir, hafi hann á annað borð átt einhvern rétt eða kröfu á hendur stefnda.

Stefndi mótmælir sérstaklega vaxtakröfu stefnanda svo og öðrum máls- ástæðum og lagarökum hans.

Forsendur og niðurstaða.

Við aðalmeðferð málsins gáfu málsaðilar skýrslu fyrir dóminum auk Tryggva Rúnars Guðjónssonar. Verður framburður þeirra rakinn hér á eftir í meginatriðum.

Stefnandi staðfesti það, að hann hefði fengið tvö skuldabréf fyrir bílinn, annað að nafnverði 1.000.000 kr., en hitt að fjárhæð 330.000 kr., og auk þess 300.000 kr. í peningum. Ekkert hafi verið greitt af skuldabréfunum, en hann orðið fyrir verulegum innheimtukostnaði vegna þeirra. Hann hafi tekið við bréfunum í trausti þess, að þau fengjust greidd, og með þeim fyrirvara, án þess þó, að það hafi verið gert skriflega. Hann kvaðst ekki hafa fengið umrædd skuldabréf til athugunar, áður en kaupin voru gerð, en eingöngu verið sagt frá þeim. Staðgreiðsluverð bifreiðar sinnar hafi numið 1.450.000 kr. Mismunur þess, sem hann tók við í verðbréfum og peningum, og staðgreiðsluverðs bifreiðarinnar hafi numið 180.000 kr., sem svari til áætlaðra affalla af skuldabréfunum við sölu þeirra í banka. Hann hafi engar frekari greiðslur fengið og kannaðist ekki við að hafa tekið við víxlum, að fjárhæð 200.000 kr., eins og haldið er fram af hálfu stefnda. Tryggvi Rúnar Guðjónsson bílasali hafi annast sölu bifreiðarinnar fyrir sig. Annað skuldabréfið hafi verið fasteignartryggt, og hafi Tryggvi fengið þær upplýsingar, að það væri vel tryggt. Hitt hafi verið með sjálfskuldarábyrgð, og hafi þessir ábyrgðarmenn hvergi verið á vanskilaskrá og því verið talið, að allt væri í lagi með greiðslugetu þeirra. Hann kvað Tryggva Rúnar hafa sagt sér þetta, en gat ekki greint frá því, hvaða heimildir Tryggvi hafi stuðst við. Hann kvaðst hafa höfðað mál á hendur stefnda árið 1993 til innheimtu á hinu fasteignartryggða veðskuldabréfi, en það hafi verið fellt niður. Ekki veit hann með vissu, af hvaða ástæðum það hafi verið. Reynt hafi verið að leita sátta í málinu, og komið hafi ákveðið tilboð frá stefnda um greiðslu tiltekinnar fjárhæðar, en síðan hafi komið á daginn, að stefndi hugðist greiða með einhverju skuldabréfi, en því hafi hann hafnað. Hann kvaðst ekki muna eða vita til, hvort höfðað hafi verið mál vegna skuldabréfsins, sem tryggt var með sjálfskuldarábyrgð. Honum hafi alltaf verið lofað greiðslu, sem ekki hafi staðist. Að því er varðar skuldabréfið, sem tryggt var með fasteignarveði, kvaðst hann ekki hafa krafist uppboðs á hinni veðsettu eign,

en hann hafi falið Tryggva bílasala, sem annast hafi sölu bifreiðarinnar fyrir sig, að líta eftir þessu máli. Ekki mundi hann, hvenær honum hafi verið ljóst, að ekkert fengist greitt af veðskuldabréfinu. Hann upplýsti, að hann hefði selt sams konar bifreið um svipað leyti á 1.450.000 kr., sem hafi verið staðgreidd. Þessi bifreið hafi verið sömu árgerðar og sú, sem hann seldi stefnda. Hann kvaðst aldrei hafa séð stefnda fyrr en við þetta réttarhald.

Stefndi lýsti aðdraganda umræddra bílaviðskipta þannig, að Jóhannes Jökull Jóhannesson hefði skuldað sér peninga, u. þ. b. 1.060.000 kr. Hann hafi komið að máli við sig og spurt, hvort hann væri tilbúinn til að taka tiltekna bifreið upp í skuldina. Stefndi kvaðst hafa farið og skoðað og reynsluekið bifreiðinni, sem var til sölumeðferðar á bílasölu hér í borg, og fallist síðan á að ganga frá skuldinni með þessum hætti. Síðan hafi liðið einhverjir dagar, meðan verið var að kanna einhver skuldabréf og pappíra, sem áttu að ganga til greiðslu þessara kaupa, en gengið hafi verið frá kaupunum á skrifstofu sinni, þegar samþykki seljanda hafi legið fyrir. Þar hafi Tryggvi Rúnar Guðjónsson komið vegna seljanda og Jóhannes Jökull. Hann hafi ekkert annað gert en kvitta á afsal og bíltilkynningu. Auk þess hafi hann greitt 300.000 kr. við kaupin, þar sem honum hafi verið tjáð, að seljandi vildi fá mikil afföll af skuldabréfunum. Á þessum tíma kvaðst hann ekki hafa séð þau skuldabréf og víxla, sem afhent voru sem greiðsla á kaupverði bifreiðarinnar, en hann hafi vitað nokkurn veginn um upphæð þeirra, þ. e. skuldabréf að fjárhæð 1.000.000 kr., bréf upp á u. þ. b. 300.000 kr. og víxlar að fjárhæð u. þ. b. 200.000 kr. Hann hafi engin afskipti haft af samningum um verð bifreiðarinnar. Sér hafi verið boðin þessi bifreið til kaups á ákveðnum kjörum og ákveðnum forsendum. Engir fyrirvarar hafi verið gerðir við sig um þau skuldabréf, sem hér koma við sögu, og ekkert um þetta rétt. Bréfin hafi verið móttækin sem fullnaðargreiðsla, eins og afsal fyrir bifreiðinni beri með sér. Næst hafi það gerst, að sér hafi verið stefnt fyrir dóm í október 1993 og því næst birt stefna í máli því, sem hér sé til meðferðar. Hann hafi litið svo á, að málið væri gleymt og grafið þar til nú. Hann kvaðst ekki hafa fengið innheimtubréf frá lögmanni stefnanda, sem dagsett sé 19. apríl 1993 og liggi frammi í þessu máli. Hann kannaðist við það, sérstaklega spurður, að einhverjar sáttatilaunir hefðu verið gerðar með lögmonnum málsaðila í máli því, sem stefnandi höfðaði áður á hendur honum, en kunni ekki að skýra nákvæmlega frá efni þeirra né heldur hvers vegna það mál var fellt niður. Hann kvaðst kannast við, að lögmaður sinn hefði haft samband við sig varðandi sáttatilaunir í því máli, en mundi ekki nákvæmlega, hvað þeim hefði farið á milli.

Vitnið Tryggvi Rúnar Guðjónsson kvaðst hafa starfað sem bílasali í nú

ár, en ekki starfað sem slíkur síðastliðin þrjú ár. Hann lýsti aðdraganda viðskipta málsaðila á þann hátt, að Jóhannes J. Jóhannesson hefði beðið sig að koma veðskuldabréfi í verð fyrir sig, sem tryggt hefði verið með veði í húseign í Hafnarfirði, þar sem hann hefði átt góð bankaviðskipti fyrir norðan. Hann hafi fengið veðskuldabréfið og farið með það í Íslandsbanka á Akureyri með það fyrir augum að selja það þar. Engin fyrirstaða hafi verið af bankans hálfu um kaup á bréfinu, en það skilyrði verið sett, að hluti af kaupverði bréfsins gengi til greiðslu á skuld fyrirtækis á sínum vegum við bankann. Því hafi ekkert orðið af sölu bréfsins. Þetta hafi líklega gerst í júnímánuði umrætt ár. Í framhaldi þessa hafi Jóhannes farið fram á það, að bréfið yrði notað sem greiðsla á bifreið, og kvaðst vitnið ekkert hafa séð at-
hugavert við það með hliðsjón af mati bankans á bréfinu. Skuldabréfið hafi því verið notað sem greiðsla upp í bifreið stefnanda ásamt öðru skuldabréfi með sjálfskuldarábyrgð, að fjárhæð 330.000 kr., að viðbætti greiðslu í ávísun frá stefnda, að fjárhæð 300.000 kr. Bifreið stefnanda hafi þá verið til sölumeðferðar um nokkurt skeið. Hann kvað Jóhannes hafa fullyrt, að bréfin væru mjög trygg, og sýnt sér brunabótamat á fasteign þeirri, sem veðskuldabréfið var tryggt með veði í, og söluyfirlit frá fasteignasala um eignina. Eins hafi bankinn verið búinn að kanna þetta. Hann hafi því treyst því, að bréfin væru góð, en annað hafi komið á daginn. Hann kvað staðgreiðsluverð bifreiðarinnar hafa verið 1.450.000 kr. Á þessum tíma hafi sú breyting orðið á verðmati bifreiða, að í stað ásetts verðs hafi komið staðgreiðsluverð. Afföll bréfanna hafi svarað til þess, að stefnandi fengi staðgreiðsluverð fyrir bifreiðina, og hafi verið tekið mið af þeim afföllum, sem bankinn myndi hafa tekið. Stefnandi hafi tekið við þessum bréfum með þeim skilningi, að þau fengjust greidd, enda hafi verið fullyrt, að þau væru vel tryggð, sérstaklega veðskuldabréfið. Jóhannes hafi greint sér frá því, að annaðhvort hann sjálfur eða samstarfsmaður hans skuldaði stefnda fé, og væri stefndi reiðubúinn að taka bifreið upp í skuldina. Vitnið kvaðst ekki hafa staðið fyrir rekstri bílasölu, þegar þessi viðskipti fóru fram. Umrædd bifreið hafi verið á Akureyri á þeim tíma, sem viðræður þeirra Jóhannesar urðu. Hins vegar hafi verið gengið frá kaupunum hér í Reykjavík á skrifstofu stefnda, og þá hafi stefnandi ekki verið viðstaddur. Vitnið upplýsti, að Jóhannes hefði afhent sér þrjá víxla, sem hefðu verið algjörlega óháðir viðskiptum málsaðila; þar af séu tveir tilgreindir í þessu máli. Þessir víxlar hafi komið til vegna viðskipta, sem hann og Jóhannes hafi átt sín í milli. Enginn þessara víxla hafi verið greiddur. Tryggvi kveðst ekkert hafa rætt við stefnda um afföll af þeim skuldabréfum, sem hér koma við sögu. Jóhannes hafi séð um alla samninga við stefnda nema þegar gengið var frá pappír-
un-

um. Hann taldi sig ekki hafa komið fram í málinu sem umboðsmann stefnanda. Hann minntist þess ekki, að við undirritun afsals á skrifstofu stefnda hefði komið til tals, að við skuldabréfunum væri tekið með fyrirvara; þetta hefði ekki komið til tals.

Álit dómsins.

Stefnandi seldi stefnda bifreiðina A-8807 með afsali, dagsettu 6. ágúst 1992. Í afsalinu er verð hennar tilgreint 1.450.000 kr., sem sé að fullu greitt.

Stefndi reisir málsvörn sína m. a. á þeirri yfirlýsingu í afsali, að kaupverð bifreiðarinnar sé greitt að fullu, að hann hafi ekki tekið á sig ábyrgð á þeim skuldabréfum, sem afhent voru til greiðslu kaupverðsins, né heldur hafi stefnandi gert fyrirvara í þá átt við kaupin. Þá er látið að því liggja af hálfu stefnda, að söluverð bifreiðarinnar hafi í raun verið mun hærra en nemi tilgreindu verði hennar í afsali, og sé ástæðan sú, að stefnandi hafi áskilið sér veruleg afföll af skuldabréfunum vegna þeirrar áhættu, sem móttaka þeirra hafi haft í för með sér fyrir hann.

Samkvæmt vætti Tryggva Rúnars Guðjónssonar var staðgreiðsluverð bifreiðarinnar 1.450.000 kr. Nafnverð þeirra skuldabréfa, sem stefnandi tók við, og peningagreiðsla stefnda hafi numið samtals 1.630.000 kr. Mismunurinn, 180.000 kr., hafi svarað til þeirra affalla, sem stefnandi hafi þurft að bera við sölu umræddra skuldabréfa.

Þegar þess er gætt, að veðskuldabréf það, sem stefnanda var afhent, skyldi greitt með 11 afborgunum á sex mánaða fresti, í fyrsta sinn 25. mars 1993, þykja þessi afföll ekki vera óhófleg og svara á engan hátt til þeirrar áhættu, sem fólst í móttöku þess.

Það er almenn forsenda í viðskiptum, að kaupandi greiði umsamið verð. Gegn mótmælum stefnanda og með vísan til framburðar vitnisins Tryggva Rúnars hefur stefndi ekki fært sönnur á það að mati dómsins, að stefnandi hafi tekið á sig áhættuna af því, að umrædd skuldabréf fengjust ekki greidd. Sú málsástæða stefnda, að hann hafi engan þátt átt í samningum um verð eða greiðslukjör bifreiðarinnar, breytir hér engu. Stefndi hlaut að gera ráð fyrir því, að greiðsla skuldabréfanna væri ákvörðunarástæða stefnanda fyrir sölu bifreiðarinnar.

Ekki verður séð, að stefnandi hafi sýnt af sér slíkt gáleysi við móttöku bréfanna, að valda eigi honum réttarspjöllum. Honum hafði verið tjáð, að greiðsla þeirra væri trygg, og hafði hann enga ástæðu til að ætla annað, sbr. framburð Tryggva Rúnars hér fyrir dómi.

Þá er hafnað kröfu stefnda um það, að krafa stefnanda sé fyrnd. Stefna var birt í málinu 29. júlí 1996, en afsal dagsett 6. ágúst 1992. Fyrningarfrest-

ur á kröfu stefnanda er fjögur ár skv. 1. tl. 3. gr. fyrningarlaga nr. 14/1905. Málsókn rýfur fyrningu samkvæmt 10. gr. fyrningarlaga, og skal í því sambandi miða við birtingu stefnu.

Með vísan til framangreindra sjónarmiða er það niðurstaða dómsins, að stefndi eigi ógreitt af umsömdu verði bifreiðarinnar, sem svarar til kröfu stefnanda, 1.150.000 kr.

Á móti kemur, að stefnandi hefur ekki fylgt rétti sínum til laga á grundvelli þess skuldabréfs, sem gefið var út af Jóni Þórðarsyni 1. júlí 1992. Stefndi upplýsti hér fyrir dómi, að hann hefði ekki lögsótt skuldara bréfsins né heldur ábyrgðarmenn þess. Upplýst er, að Jón Þórðarson, aðalskuldari skuldabréfsins, var lýstur gjaldþrota með úrskurði, upp kveðnum 15. febrúar 1996. Hins vegar liggur ekkert fyrir um greiðslugetu sjálfskuldarábyrgðarmanna bréfsins. Kröfur á hendur þeim eru nú fyrndar, sbr. 4. tl. 3. gr. fyrningarlaga.

Rétt þykir, að stefnandi beri einn hallann af þessu aðgerðarleysi sínu.

Eins og áður segir, nam umsamið verð umræddrar bifreiðar 1.450.000 kr. Þar af hefur stefnandi tekið 300.000 kr. Eftir standa því 1.150.000 kr., sem svara til stefnufjárhæðar málsins. Frá þeirri fjárhæð ber að draga 330.000 kr., sem eru nafnverð áðurgreinds skuldabréfs.

Því dæmist stefndi til að greiða stefnanda 820.000 kr.

Eins og mál þetta er vaxið, þykir rétt, að tildæmd fjárhæð beri dráttarvexti samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá uppkvaðningu dóms þessa til greiðsludags.

Með vísan til 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála dæmist stefndi til að greiða stefnanda málskostnað, sem ákveðst 207.000 kr., þar af 39.935 kr. í virðisaukaskatt. Hefur þá verið tekið tillit til frávísunarþáttar málsins.

Skúli J. Pálmason héraðsdómari kvað upp þennan dóm.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Oddur Pétursson, greiði stefnanda, Pálma Geir Jónssyni, 820.000 kr. Dráttarvextir samkvæmt III. kafla vaxtalaga reiknist frá uppkvaðningu dóms þessa til greiðsludags.

Stefndi greiði stefnanda 207.000 kr. í málskostnað, þ. m. t. virðisaukaskattur.